

Historiallinen totuus käräjöinnin kohteena

Richard J. Evans: Telling lies about Hitler: The Holocaust, History and the David Irving Trial. Verso Books 2002. 326 s.

D. D. Guttenplan: The Holocaust on Trial: History, Justice and the David Irving Libel Case. Granta Books 2001. 343 s.

■ Yksi englanninkielisen julkisuuden kuumimmista historiantutkimukseen liittyvistä keskustelunaiheista viime vuosina on ollut brittihistorioitsija David Irvingin Isossa-Britanniassa nostama kanne, jossa hän syytti amerikkalaisprofessori Deborah Lipstadtia ja tämän kustantajaa Penguin Booksia herjauksesta. Lipstadt oli kirjassaan *Denying the Holocaust: The Growing Assault on Truth and Memory* (1993) nimennyt Irvingin yhdeksi vaarallisimmista juutalaisten joukkomurhan kieltäjistä ja todennut hänen vääristelleen lähteitä omien natsimielisten ideologisten näkemystensä mukaisiksi. Irving kärsi oikeudessa murskatappion, sillä tuomion mukaan hän oli kiistatta rasisti, antisemiitti, Holokaustin kieltäjä ja historian väärentäjä. Aiheesta on kirjoitettu jo viisi kirjaa, joista tässä arvioidaan kahda eniten huomiota herättänyttä. Ainakin yksi, Irvingin oma näkemys, on vielä tulossa.

Britannian poikkeuksellisen herjauslainsäädännön mukaan syytetyn on pystyttävä joko todistamaan syyttömyytensä tai osoitettava, että herjauksiksi tulkitut väitteet ovat totta. Penguin Books oli valmis panostamaan prosessiin paljon rahaa sen ennakkotapausluonteen vuoksi. Historiallisten tulkintojen pätevyyttä ei ollut tällä tavoin ennen juridisesti arvioitu. Irvingin voitto olisi merkinnyt kustantamolle valtavia korvauksia, julkista anteeksipyyntöä ja Lipstadtin kirjan vetämistä markkinoilta. Se olisi epäilemättä tuonut mukanaan uusia oikeusjuttuja ja kaventanut sananvapautta. Niinpä Penguin Books palkkasi parhaat mahdolliset asiantuntijat niin lainkäytön kuin historian tutkimuksenkin puolelta ja käytti miljoonia puntia jutun valmisteluun.

Akateemista loppututkintoa suorittamaton Irving on julkaissut liki kolmekymmentä teosta, joista suurin osa käsittelee Hitlerin Saksaa. Kirjojen herättämää kiivasta keskustelua ovat viimeisen parinkymmenen vuoden aikana saatelleet lukuisat sananvapaus- ja herjausoikeudenkäynnit, joissa Irving on istunut milloin asianomistajana, milloin vastaajana. Vielä 1980-luvun alussa hän nautti erityisesti pääteoksellaan *Hitler's War* (1977) tiedeyhteisössäkkin arvostusta sotahistorioitsijana, mutta sen jälkeen hän marginalisoi itsensä ryhtymällä Holokaustin kieltäjäksi. Vaikka hänen teoksensa ovat jatkuvasti myyneet hyvin, ovat mm. Saksa, Australia ja Kanada evänneet häneltä maahanpääsyn juutalaisvastaisten ja natsismia ihannoivien lau-

suntojen vuoksi. Hän asuu tällä hetkellä ystäviensä luona Yhdysvalloissa, sillä kotitalo Lontoossa pakkohuutokaupattiin juuri Penguin/Lipstadt-oikeudenkäynnin kulujen ulosmittaamiseksi. Velkavankeus jatkuu loppuelämän, sillä yhteensä maksettavaa tuli lähes kaksi miljoonaa puntia. Irving jatkaa taisteluaan vetoomustuomioistumissa ja internetissä.

Irving esiintyi oikeudessa sananvapauden ja poliittis-moraalisista sukapuloista vapaan tutkimuksen esitaistelijana. Hän yritti lähes vainoharhaisella kiihkolla osoittaa, kuinka erilaiset juutalaisjärjestöt olivat tehneet salaliiton vaiantaakseen hänet ja historiallisen totuuden. Puolustus valitsi strategiakseen asia-argumentoinnin ja nojasi Cambridgen yliopiston nykyyhistorian professori Richard J. Evansin asiantuntijatodistukseen. Evans nauttii maailmanlaajuisista arvostuksista Saksan historian asiantuntijana ja perinteisen tieteellis-objektiivisen historiantutkimuksen puolustajana postmodernismia ja relativismia vastaan. Hänen teoksensa *In Defence of History* löytyy monen suomalaisyliopistonkin tutkintovaatimuksista.

Evans perehtyi kahden vuoden ajan Irvingin tuotantoon ja etsi sieltä todisteita Lipstadtin väitteille. Löydöksensä hän esitti 740-sivuisessa raportissa, jonka sisältö oli Irvingin kannalta murskaava. Se osoitti Irvingin tietoisesti vääristelleen historiallista todistusaineistoa omien poliittisesti motivoituneiden tarkoituksperiensä hyväksi, ennen kaikkea Hitlerin rehabilitoimiseksi. Evansin kir-

ja on tiivistetty versio tästä raportista, täydennettynä historiallisen totuuden määrittelyyn pureutuvalla historianfilosofisella johdannolla ja omilla havainnoilla itse oikeudenkäynnistä sekä sitä edeltäneestä selvitystyöstä.

Kirjan esimerkit Irvingin tendenssimäisyyksistä eivät juuri jätä epäilyksille sijaa. Evans repii pala palalta kappaleiksi sen Hitlerin syyttömyydestä kertovan ”todistuskappaleiden ketjun”, johon Irving markkinoinnissaan ja oikeudenkäyntilausunnoissaan on vedonnut. Esimerkiksi *Hitler's War* -teoksessa Irving esittää, kuinka Hitler 30.11.1941 antoi SS-valtakunnanjohtaja Heinrich Himmlerille nimenomaisen käskyn, ettei juutalaisia saanut likvidoida (*explicit order that Jews were not to be liquidated*). Tulkinta nojaa yhteen ainoaan kursoriseen muistiinpanoon puhelinkeskustelusta, jonka Himmler kävi Reinhard Heydrichin, SS:n salaisen palvelun päällikön ja keskitysleirijärjestelmän pystyttäjän, kanssa.

Lähempi tarkastelu osoittaa, että Irvingin johtopäätös on täysin totuudenvastainen, sillä alkuperäisessä muistiinpanossa todetaan vain ”Juutalaiskuljetus Berliinistä. Ei likvidointia” (*Judentransport aus Berlin. keine Liquidierung*). Keskustelu koski siis vain yhtä junakuljetusta, eikä sisältänyt mitään yleistä linjausta juutalaisten kohtelusta. Muistiinpanosta ei löydy viittausta Hitleriin tai hänen käskyynsä, itse asiassa siitä ei edes käy ilmi, kumpi soitti kummalle. Evans havaitsi, ettei mitään keskustelua Himmlerin ja Hitlerin välillä

edes käyty, vaan Irving oli seipittänyt koko episodin.

Irving on myös väittänyt Himmlerin muistiinpanoihin tukeutuen, että tämä olisi 1.12.1941 määrännyt juutalaisten siirrot lopetettaviksi. Alkuperäislähteeseen tutustuminen osoitti tämänkin väitteen räikeäksi ja tietoiseksi virhetulkinnaksi. Muistiinpanossa todetaan, että SS:n hallinnollisten johtajien on pysyttävä paikoillaan (*Verwaltungsführer der SS haben zu bleiben*). Irving otti lauseesta vain omalla rivillään olleen lopun ja muutti sen asuun *Juden zu bleiben*. Kielioppisäännöt sivuuttaen hän sitten käänsi sen muotoon ”juutalaisten tulee pysyä paikoillaan”.

Kokonaisnäkemykselleen uskollisesti Irving on pyrkinyt osoittamaan liittoutuneiden syyllistyneen samanlaisiin julkumuuksiin ja laittomuuksiin kuin Saksakin. Tutkijanmaineensa hän loi kirjalla Dresdenin pommituksesta 13.–14.2.1945, jota on myyty yhteensä satojatuhansia kappaleita. Hänen mukaansa pommituksessa kuolleiden määrä oli huomattavasti suurempi kuin yleisesti arvioitu 10 000–30 000. Tärkeimpänä lähteenään hän siteeraa 22.3.1943 päivättyä mystistä SS- ja poliisijohdon päiväkäskyä numero 47, jossa esitettiin uhrien tarkaksi määräksi 202 040 ja arvioitiin sen lopulta kohoavan neljännesmiljoonaan. Irving esitti asian ikään kuin lähteenä olisi ollut alkuperäinen käsky tai sen kopio. Arkistoista tällaista asiakirjaa ei kuitenkaan ole löytynyt.

Todellisuudessa kysymyksessä oli dresdeniläislääkäri

Max Funfackin ystävälleen näyttämä asiakirja, jonka tekstin tämä ystävä salaa kopioi muistilehtiönsä. Irving sai puhtaaksikirjoitetun kopion tästä muistiinpanosta, jossa tietenkään ei ollut minkäänlaisia leimoja, sarjanumeroita tai muita tuntomerkkejä, joilla asiakirjan autenttisuuden olisi voinut selvittää. Tästä huolimatta hän markkinoi sitä julkisuudessa kiistattomana primäridokumenttina ja tituleerasi Funfackia Dresdenin lääkintäpäälliköksi. Funfack lähetti Irvingille tuohtuneen kirjeen, jossa hän korosti olleensa pelkkä urologi ja kaikkien uhrien määrää koskevien tietojensa perustuvan kolmannen käden lähteisiin. Irving kuitenkin pysyi kannallaan ja vaike ni koko kirjeestä.

Kyse ei ole mistään yksittäisistä haksahduksista, vaan vastaavia esimerkkejä löytyy Irvingin kirjoista kasapäin. Huippuututkijan ammattitaidolla ja vastaansanomattomilla argumenteilla Evans osoittaa Irvingin keskeiset teesit yksi kerrallaan tietoiseksi vääristelyksi. Aidot virheet eivät sisällä ideologista painotusta suuntaan tai toiseen, kun taas Irvingin virheet kallistuvat johdonmukaisesti Hitlerin hyväksi. Evansin kirja onkin nautittavaa luettavaa erityisesti kuvauksena historian-tutkijan ammattitaidosta, sen vaatimuksista ja soveltamisesta käytäntöön. Teos toimii jatkona *In Defence of Historyn* pohdiskeluille historiallisesta objektiivisuudesta ja osoittaa konkreettisesti kuinka käy, kun ideologisesti motivoitunut diletantti kohtaa todellisen professionalismin.

Amerikkalaisjournalisti D. D.

Guttenplan seurasi paikan päällä koko kolme kuukautta kestäneen istuntovaiheen ja kirjoitti siitä *New York Timesiin*, *Atlantic Monthlyyn* ja *Guardianiin*. Evansin tavoin hänkin kuvaa oikeudenkäyntiä ja pohdii historian tutkimuksen moraalialia ja etiikkaa, mutta laajentaa näkökulmaansa myös antisemitismiin, sananvapauteen ja historian poliittiseen käyttöön. Hän korostaa sitä, että vaikka Holokaustin tapahtumisesta ei voikaan olla mitään epäselvyyttä, on siinä kuitenkin vielä monia tutkimattomia puolia. Juuri tämä tosiasia avaa oven myös Irvingin kaltaisille vähemmän miellyttäville yrittäjille. Toisin kuin Evans, Guttenplan tunnustaa myös Irvingin ansiot ja yrittää pohtia, mikä saa arvostetun tutkijan haksahamaan Holokaustin kieltämisen kaltaiseen poliittiseen projektiin.

Guttenplan liittyy oikeudenkäynnin osaksi paljon laajempaa ja monimutkaisempaa poliittista kontekstia. Hän ottaa kantaa Holokaustin tietoiseen hyödyntämiseen, josta viime vuosina on puhuttu paljon varsinkin USA:ssa, ja esittelee mielenkiintoisesti juutalaisyhteisön sisäistä väittelyä Holokaustista, sen merkityksestä nykymaailmalle ja sitä koskevista historiallisista tulkinnoista. Missä kulkee oikeutetun muistelemisen ja poliittisen valjastamisen raja? Onko moraalisesti kestävää esimerkiksi perustella Israelin linjaa palestiinalaiskysymyksessä toisen maailmansodan traumailla? Guttenplan, itsekin juutalainen ja rabbin poika, syyttää tiettyjä USA:n juutalaisorganisaatioita keskitysleiriuhrin kärsimys-

ten häpeämättömästä hyödyntämisestä niin poliittisen taistelun, sananvapauden rajoittamisen kuin rahanteonkin välineenä. Nämä tahot ovat pyrkineet tietoisesti realisoimaan sitä moraalista pääomaa, joka piilee jälkimaailman Euroopan sodanaikaisen juutalaisväestön kohtalon vuoksi potemassa huonossa omassatunnossa.

Guttenplan jopa ymmärtää Irvingin teorioita juutalaisjärjestöjen salaliitosta sananvapaudesta vastaan. Erityisesti hän kritisoi *Anti-Defamation League* -järjestöä, joka haluaa uusnatsien ohella vaientaa myös mustat, vasemmistolaiset ja arabit. Myös ortodoksijuutalaisen kasvatuksen saanut ja judaismiin sitoutunut Lipstadt saa osansa: oleskelu Israelissa vuoden 1967 kuuden päivän sodan aikana sai hänet luopumaan kansalaisoikeusaktivismista ja sokeasti puolustamaan kaikkia Israelin valtion toimien jälkeenkin.

Guttenplanin kirjan parasta antia ovat juuri pohdinnat Holokaustin poliittisesta tulenarvuudesta ja roolista nykypäivän keskusteluissa. Hänen rohkeat ja ennakkoluulottomat analyysinsä historiallisten traumojen moraalisisista ja poliittisista ulottuvuuksista ovat ehdottomasti lukemisen arvoisia ja ajatuksia herättäviä, vaikka niiden liittymäkohdista juuri Irvingiin voikin olla eri mieltä.

Markku Jokisipilä